

2009D45690

29 689

Herziening zorgstelsel

Verslag van een schriftelijk overleg

Vastgesteld ... 2009

In de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport bestond er bij enkele fracties behoefte een aantal vragen en opmerkingen voor te leggen aan de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport over de brief van 23 juli 2009 inzake het onderzoek vrijwillige bewonersbijdrage in AWBZ-instellingen (Kamerstuk 29 689, nr. 269).

De op 25 september 2009 toegezonden vragen en opmerkingen zijn met de door de staatssecretaris bij brief van 2009 toegezonden antwoorden hieronder afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
Smeets

Adjunct-griffier van de commissie,
Clemens

- I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties
- II. Reactie van de staatssecretaris

I. VRAGEN EN OPMERKINGEN VANUIT DE FRACTIES**Vragen en opmerkingen van de CDA-fractie**

De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de brief van de staatssecretaris en het bijbehorende onderzoek naar de vrijwillige bewonersbijdrage. Eerder hebben deze leden in een debat met de staatssecretaris de vrijwilligheid van deze bijdragen benadrukt. Daarnaast hebben genoemde leden toen ook als wens geuit dat instellingen over vrijwillige bijdragen overeenstemming bereiken met de cliëntenraden. Helaas vraagt maar in tweederde van de instellingen het bestuur om een advies over de aanvullende diensten. De leden van de CDA-fractie vinden dat veel te weinig en zijn van oordeel dat in alle instellingen de cliëntenraden hierbij actief betrokken moeten worden. Hoe gaat de staatssecretaris dat bewerkstelligen en is een adviesrecht daarvoor afdoende?

De terugkerende vraag is wat onder aanvullende diensten kan worden begrepen. De staatssecretaris stelt terecht dat iedereen recht heeft op via de AWBZ verzekerde zorg van een kwaliteit volgens de normen voor verantwoorde zorg. Daaraan voegt de staatssecretaris toe dat de basiszorg op orde moet zijn. Research voor Beleid stelt op pagina 7: «Meerdere instellingen en cliëntenraden melden echter in de case studies dat voor hen niet zonder meer helder is welke diensten wel en welke diensten niet onder de AWBZ-aanspraak vallen». Wat verstaat de staatssecretaris in dat licht onder basiszorg? Kan naar het oordeel van de staatssecretaris die afweging aan de instellingen en hun cliëntenraden worden overgelaten? Zo ja, worden zij daarin ondersteund? Zo ja, hoe?

Kan de staatssecretaris het opvallende onderscheid tussen de sector verpleging en verzorging en de sector geestelijke gezondheidszorg in de mate waarin aanvullende diensten worden aangeboden ook verklaren? En welke conclusies verbindt de staatssecretaris daaraan, zo vragen de leden van de CDA-fractie.

Bijna één op de vijf instellingen weet niet of hun beleid schriftelijk is vastgelegd. Een opvallende en veelzeggende uitkomst. Kan de staatssecretaris dit verklaren, zo vragen de leden van de CDA-fractie. En deelt de staatssecretaris het oordeel dat de medezeggenschap, de schriftelijke vastlegging en de voorlichting over aanvullende diensten niet vrijblijvend kunnen zijn? Zo ja, hoe gaat de staatssecretaris dat bewerkstelligen?

De staatssecretaris stelt dat een bijdrage voor aanvullende diensten in principe alleen vrijwillig kan zijn. Waarom «in principe»? Is de staatssecretaris met de leden van de CDA-fractie van oordeel dat de afname van de aanvullende dienst en daarmee de bijdrage vrijwillig moet zijn? Hoe gaat de staatssecretaris dat bewerkstelligen? Is de staatssecretaris bereid om daarbij te leren van de gedragscode voor schoolkosten, waarbij ook sprake is van een vrijwillige ouderbijdrage en schoolbesturen en ouderorganisaties hun gezamenlijke verantwoordelijkheid hebben genomen?

Wat vindt de staatssecretaris van het feit dat uit het rapport blijkt dat er relatief grote verschillen bestaan tussen de laagste en hoogste bijdrage die door instellingen aan hun cliënten worden gevraagd voor soms

dezelfde typen diensten? En hoe verhouden de relatief hoge eigen bijdragen zich tot de hoogte van de zak- en kleedgeldgrens? Kunnen bewoners op die grens zich die hoge bijdragen wel veroorloven, terwijl sommige aanvullende diensten onontkoombaar lijken (zoals waskosten), zo vragen de leden van de CDA-fractie. Bestaat er daarmee geen gevaar van sociaal isolement?

Vragen en opmerkingen van de PvdA-fractie

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de brief van de staatssecretaris inzake het onderzoek naar de vrijwillige bewonersbijdragen in AWBZ-instellingen. Deze leden zijn van mening dat de basiskwaliteit van de zorg in verpleeg- en verzorgingshuizen zonder meer goed moet zijn en op maat en dat hierbij de normen van verantwoorde zorg een leidraad dienen te zijn. Genoemde leden vinden dat als die basis goed is, en cliënten aanvullende wensen hebben, zij deze aanvullende diensten tegen een eventuele betaling ook moeten kunnen krijgen. Zij hebben nog enkele vragen aan de staatssecretaris over het onderzoek naar de vrijwillige bewonersbijdrage in AWBZ-instellingen.

De leden van de PvdA-fractie lezen in het rapport over de vrijwillige bewonersbijdrage in AWBZ-instellingen, dat op basis van dit onderzoek het niet mogelijk is om uitspraken te doen over wat de gemiddelde cliënt in een AWBZ-instelling per maand kwijt is aan diensten die buiten de AWBZ-aanspraak vallen. Onderzoekers geven aan dat het wel mogelijk is om dit inzichtelijk te maken maar dat daarbij een andere onderzoeksopzet noodzakelijk is. Deze leden willen graag weten of de staatssecretaris van plan is om alsnog een aanvullend onderzoek te laten uitvoeren naar wat de gemiddelde cliënt in een AWBZ-instelling per maand kwijt is aan diensten die buiten de AWBZ-aanspraak vallen.

Genoemde leden zijn, net als de staatssecretaris, van mening dat er op vele vlakken ruimte is voor verbetering. Deze leden lezen dat de staatssecretaris van plan is om met de sector te bespreken in hoeverre cliëntenraden meer betrokken kunnen worden bij de voorwaarden waaronder aanvullende diensten worden aangeboden. In hoeverre vinden deze gesprekken al plaats met de sector en wat zijn de uitkomsten van deze gesprekken? De leden van de PvdA-fractie lezen dat 18% tot 81% van de instellingen de aanvullende dienst bekostigen door middel van een bijdrage van cliënten indien zij van deze dienst gebruik maken. Zij vragen wat de wetenschappelijke houdbaarheid is van de onderzoeksresultaten als dergelijke marges worden gehanteerd.

De leden van de PvdA-fractie lezen dat de staatssecretaris vindt dat de bijdrage die voor aanvullende diensten wordt gevraagd «in principe alleen vrijwillig kan zijn». Deze leden vragen of uitleg gegeven kan worden over wat hiermee precies wordt bedoeld.

De leden van de fractie van de PvdA lezen in het onderzoek dat er opvallende verschillen zijn te vinden tussen instellingen in de hoogte van het bedrag dat zij vragen aan cliënten voor aanvullende diensten. De staatssecretaris geeft aan in overleg te gaan met de sector over de grote verschillen in bijdragen die voor aanvullende diensten gevraagd worden. Hebben deze gesprekken al plaatsgevonden? Zo ja, wat was de inzet van deze gesprekken en wat zijn de uitkomsten van deze overleggen? Verder lezen deze leden dat binnen de sectoren verpleging en verzorging en geestelijke gezondheidszorg recreatieve diensten de meest aangeboden aanvullende dienst is. Zij horen graag of dagactiviteiten ook hieronder vallen. Genoemde leden constateren dat de hoogte van de bijdrage in de meerderheid van de instellingen gelijk is voor alle cliënten. Theoretisch

gezien zou het dus kunnen voorkomen dat een cliënt een bijdrage betaalt voor iets waar hij/zij geen gebruik van maakt. Hoe beoordeelt de staatssecretaris deze constatering? Deelt de staatssecretaris de mening dat dit in strijd is met het principe van een pluspakket?

De leden van de PvdA-fractie lezen dat het voor meerdere instellingen en cliëntenraden niet zonder meer helder is welke diensten wel en welke diensten niet onder de AWBZ-aanspraak vallen. Deze leden vragen of de staatssecretaris van plan is om duidelijk te communiceren naar het veld wat wel of niet onder de AWBZ-aanspraak valt. Zo vragen zij bijvoorbeeld of het wassen van beddengoed wel of niet onder een aanvullende dienst behoort te vallen. Deze leden vragen ook of cliënten ervoor kunnen kiezen hun beddengoed niet te laten wassen.

Enkele instellingen stellen dat de bijdragen die cliënten dienen te betalen dusdanig laag zijn dat het overbodig is een maximale bijdrage per maand te hanteren. De leden van de fractie van de PvdA horen graag of de staatssecretaris een verklaring heeft voor de verschillen tussen instellingen.

De leden van de PvdA-fractie delen de mening van de staatssecretaris dat aanvullende diensten of pluspakketten niet mogen leiden tot uitholling van de basiszorg. Deze leden hebben door middel van de motie Wolbert (Kamerstuk 30 597, nr. 71) de regering verzocht te stimuleren dat instellingen pas overgaan tot het aanbieden van pluspakketten wanneer hun eerste verantwoordelijkheid, het bieden van kwalitatief goede basiszorg volgens vastgesteld zorgplan, op orde is. Deze leden vragen of uiteengezet kan worden op welke wijze hiervoor zorg gedragen wordt.

Vragen en opmerkingen van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben het rapport van Research voor Beleid goed gelezen en komen tot de conclusie dat dit een eerste aanzet is voor een stevige discussie over de (vrijwillige) bijdrage in zorginstellingen. Genoemde leden vinden de zogenaamde vrijwillige bijdragen een teken dat de tweedeling in de zorg toeslaat en vrezet voor de toegankelijkheid van de zorg. Maar zeker vrezet zij voor de toegankelijkheid van kwaliteit van leven voor mensen die in een zorginstelling verblijven. Deze leden wijzen erop dat mensen al een heel hoge eigen bijdrage betalen voor de zorg die zij krijgen in de instellingen en dat er velen zijn die per maand weinig geld overhouden voor sociale participatie. Erkent de staatssecretaris dat zeker ook met de discussie over pluspakketten sprake is van klassenzorg? De leden van de SP-fractie missen in de begeleidende brief van de staatssecretaris bij het rapport politieke oordelen. Deze leden zijn van mening dat «het onder de aandacht brengen» van de instellingen niet voldoende is. Deelt de staatssecretaris deze mening?

De leden van de SP-fractie vragen of de staatssecretaris wil ingaan op het stijgen van de bijdragen ten opzichte van 2006. De echte beleidswijziging, namelijk dat het wassen van kleding per 1 januari 2009 uit de AWBZ is gehaald, kan volgens deze leden niet de verklaring zijn voor de stijging op andere terreinen. Is het mogelijk dat de staatssecretaris hierover een bespiegeling kan geven? Kan het zijn dat instellingen naar mogelijkheden zoeken om kosten steeds meer door te berekenen aan bewoners omdat er te weinig financiering is voor zaken als verzekeringen, rechtsbescherming, eten en drinken buiten de maaltijden, alarmering enz. Deelt de staatssecretaris de mening dat hier sprake is van (mogelijke) wildgroei?

Voorts vragen de leden van de SP-fractie de staatssecretaris om in te gaan op de vraag wat vrijwillig is. Deelt de staatssecretaris de mening dat het

laten wassen van kleding en beddengoed geen keuze is? In hoeverre oordeelt de staatssecretaris dan dat het hier een vrijwillige bijdrage betreft? Aant de staatssecretaris het voorstelbaar dat bijvoorbeeld ouderen wekelijks hun was gaan doen bij hun kinderen? Erkent de staatssecretaris dat er mensen zijn die in instellingen wonen die geen andere keuze hebben dan gebruik te maken van wassen in de instelling, omdat er bijvoorbeeld geen naasten zijn of omdat er naasten zijn die ver weg wonen?

De leden van de SP-fractie vragen wat de staatssecretaris vindt van de vrijwilligheid van betalen voor extra eten en drinken buiten de reguliere maaltijden. Erkent de staatssecretaris dat er situaties zijn waarbij het rekenen van een bijdrage voor consumpties buiten de maaltijden om een schrijnend beeld geeft van de verschraling in de zorg? Vindt de staatssecretaris dat bijvoorbeeld een oranje tompoes op Koninginnedag niet gewoon bij kwaliteit van leven dient te horen? Hooft bijvoorbeeld een paaseitje in de paastijd gewoon bij kwaliteit van leven? Hooft een gebakje op iemands verjaardag er gewoon bij zodat dit niet zou moeten worden afgerekend? Erkent de staatssecretaris dat het doorberekenen van dit soort kosten juist een enorme tweedeling in de hand werkt, en de deelname beperkt van mensen die geen geld hebben voor dit soort normale zaken?

Wat vindt de staatssecretaris van de definitie maaltijd? Behoort daar fruit, melk en een toetje bij? Zo ja, kan de staatssecretaris dan ingaan op de vele geluiden die de leden van de SP-fractie horen dat mensen daarvoor extra moeten betalen? Zo nee, waarom vindt de staatssecretaris dit er niet bij horen? Deze leden betreuren het dat uit het rapport niet is op te maken wat er nu wel en niet onder de consumpties buiten de reguliere maaltijden wordt verstaan en zij verzoeken de staatssecretaris om hier nader onderzoek naar te doen. Vindt de staatssecretaris het bijvoorbeeld acceptabel dat mensen op warme dagen voor extra drinken moeten gaan betalen? Kortom, genoemde leden willen de schaal van dit doorberekenen aan bewoners weten en het oordeel van de staatssecretaris waar de grens ligt.

De leden van de SP-fractie constateren dat er tussen de verzorgings- en verpleeghuizen een groot verschil is in de hoogte van de bijdragen. Kan de staatssecretaris daar eens op ingaan? Wat is hiervan de oorzaak? Is het wenselijk dat mensen die meer zorgbehoevend zijn meer worden belast? Vindt de staatssecretaris dit ethisch kloppen? En hoe oordeelt de staatssecretaris in dit geval over de vrijwilligheid van de bijdragen? Hebben zeer zorgbehoevende mensen wel een mogelijkheid om het anders te organiseren?

De leden van de SP-fractie vinden het schokkend dat er in 80% van de gevallen geen maximum gesteld wordt aan de «vrijwillige» bijdrage. Hoe oordeelt de staatssecretaris hierover? Kan een instelling maar blijven doorberekenen? Hoe zou de staatssecretaris reageren als blijkt dat instellingen iets elementairs als wc-papier gaan doorberekenen? Hoe zou de staatssecretaris reageren als instellingen voor schoonmaakwerkzaamheden op kamers bijdragen gaan vragen?

Hoe oordeelt de staatssecretaris over de keuzevrijheid als blijkt dat maar 20% van de instellingen de regelingen schriftelijk aan bewoners kenbaar maakt? Zou de staatssecretaris graag geconfronteerd worden met een rekening achteraf? Hoe oordeelt de staatssecretaris over het feit dat cliëntenraden in een derde van de gevallen niet geadviseerd hebben, dan wel geïnformeerd worden? Vindt de staatssecretaris hier een gesprek met de sector werkelijk voldoende? Kan dit antwoord worden toegelicht?

Is het mogelijk te onderzoeken of zorginstellingen via de «vrijwillige» bijdragen winst maken? Zo nee, waarom niet?

Tot slot willen de leden van de SP-fractie vragen of de staatssecretaris de mening deelt dat met het invoeren van de zorgzwaartepakketten juist de deur is opengezet naar nog meer mogelijkheden om bewoners te belasten. Met de pakketten zijn zaken als ontspanning en beweging, het vieren van feestdagen of het organiseren van gezamenlijke uitjes volledig geschrappt uit de zorg. Kan de staatssecretaris eens ingaan op de consequenties die zij ziet voor de kwaliteit van leven voor mensen die op de zaken kleedgeldnorm zitten in relatie met de «vrijwillige» bijdragen? Deze leden verzoeken de staatssecretaris het antwoord inhoudelijk toe te lichten.

Vragen en opmerkingen van de SGP-fractie

De leden van de SGP-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de brief van de staatssecretaris over de vrijwillige bewonersbijdrage in AWBZ-instellingen en het bijbehorende onderzoek. Zij hebben daar nog een aantal vragen bij.

De staatssecretaris geeft aan dat de basiszorg op orde moet zijn. Met de grote verschillen in bewonersbijdragen in de verschillende AWBZ-instellingen rijst bij de leden van de SGP-fractie de vraag op welke manier de basiszorg gerealiseerd moet worden zonder dat er sprake is van «verwenzorg». Met name als men vergelijkt tussen verschillende AWBZ-instellingen, kan dit punt duidelijk mee gaan spelen. In de ene instelling krijgt men wassen/stomen voor 25 euro, terwijl in de andere instelling 50 euro moet worden betaald. Aan de ene kant raakt dit niet zozeer de basiszorg, maar is dit ook weer zo lineair aan de basiszorg verbonden, dat dit ook niet los van elkaar gezien kan worden. Graag ontvangen de leden van de SGP-fractie hierop een heldere reactie. Is de staatssecretaris het met deze leden eens dat allereerst duidelijk moet zijn voor alle betrokkenen welke activiteiten wel en niet onder de AWBZ-aanspraak vallen? Hoe ziet de staatssecretaris de relatie tussen de vrijwillige bewonersbijdrage enerzijds, en het gegeven dat veel dingen binnen de zorgzwaartepakketten ook nog onduidelijk zijn anderzijds, onder andere wat daar nu precies onder valt en wat niet? Erkent de staatssecretaris dat duidelijkheid op dit punt voorwaarde nummer één is voordat verder gesproken kan worden over aanvullende activiteiten?

Aan het onderzoek hebben niet alle zorgaanbieders uit de gehandicaptenzorg hun medewerking verleend. Kan de staatssecretaris toelichten hoe representatief dit onderzoek daarmee is, zo vragen de leden van de SGP-fractie. Hoe groot is de kans dat er een vertekend beeld is ontstaan doordat bijvoorbeeld instellingen met hoge eigen bijdragen voor aanvullende diensten niet hebben meegewerkt aan het onderzoek?

De leden van de SGP-fractie vragen hoe de staatssecretaris wil voorkomen dat instellingen in deze onzekere tijden (mede naar aanleiding van de invoering van de ZZP-financiering) de extra activiteiten als melkkoe gaan gebruiken om de eigen reserves op te bouwen. Duidelijkheid wat betreft financiën (buiten de extra activiteiten om) is dan ook cruciaal. Graag ontvangen zij hierop een reactie.

De leden van de SGP-fractie plaatsen vraagtekens bij het verbinden van bepaalde eisen aan de vrijwillige bewonersbijdragen; het argument hiervoor is dat de ene AWBZ-instelling totaal andere wensen kan hebben dan een andere AWBZ-instelling. Dit geldt ook voor AWBZ-instellingen die cliënten opnemen met dezelfde dominante grondslag, bijvoorbeeld een

verstandelijke handicap. De ene woonlocatie heeft ouder wordende bewoners, terwijl een andere woonlocatie met name jonge cliënten heeft met een ontwikkelingsgerichte benadering. Deelt de staatssecretaris de mening dat het per sector vastleggen van tarieven om de genoemde redenen de vrijheid ondergraaft met betrekking tot vrijwillige bewonersbijdragen? Hoe gaat de staatssecretaris daarmee om?

Het voorgaande wil echter niet zeggen dat er maar sprake van wildgroei moet zijn. Wat vindt de staatssecretaris ervan om per sector een soort richtlijn/kader aan te geven wat als richtlijn gebruikt kan worden bij het vaststellen van vrijwillige bijdragen, zo vragen de leden van de SGP-fractie. Daaruit volgend moet iedere instelling in een zorgovereenkomst vastleggen wat er van de cliënt wordt verwacht met betrekking tot extra activiteiten en de bijdrage hieraan. De cliënt is dan op de hoogte en onderschrijft dit ook door middel van een handtekening. Op welke manier denkt de staatssecretaris erover na voor welke aanspraken vrijwillige bewonersbijdragen gevraagd mogen worden? Graag vernemen deze leden hierop een reactie.

Op welke manier worden cliëntenorganisaties betrokken bij het vaststellen van de hoogte van de eigen bijdragen, zo vragen de leden van de SGP-fractie. Op welke manier wordt daarbij rekening gehouden met de draagkracht van de cliënt? Hoe wordt rekening gehouden met de resterende koopkracht van de cliënt, zodat die nog kan blijven participeren in de samenleving? In het verlengde van de voorgaande vragen: welke visie heeft het kabinet op het punt van het verstrekken van bijzondere bijstand voor bewoners van AWBZ-instellingen?

Bij een aantal instellingen wordt van iedere cliënt een bijdrage verwacht, ongeacht of hij/zij gebruikt maakt van die dienst. De leden van de SGP-fractie zouden er een warm voorstander van zijn dat ook de kwetsbare cliënt uit een AWBZ-instelling de vrijheid krijgt om van een dienst gebruik te maken en daar dan ook voor te betalen, maar ook de vrijheid heeft om daar geen gebruik van te maken en daar dus ook niet voor hoeft te betalen. Hierin speelt ook het sociale netwerk van de cliënt een rol. Als de cliënt beschikt over een groot sociaal netwerk dat extra activiteiten voor hem/haar verzorgt, moet het volgens de leden van de SGP-fractie niet de bedoeling van de instelling zijn om dit over te nemen. Graag ontvangen deze leden op dit punt de visie van de staatssecretaris.

II. Reactie van de staatssecretaris